

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

вичок учнів, треба пам'ятати, що характерною особливістю цієї методики є те, що вона орієнтована на розвиток здатності ефективно спілкуватися в різних соціальних ситуаціях.

Література:

1. Омельчук С. Основні аспекти мовленнєво – методичної компетентності сучасного вчителя – словесника / С. Омельчук // Дивослово. – 2012. – №5. – С. 13 – 18.
2. Шуляр В. Компендіум понять у просторі методики викладання літератури на компетентнісній основі // Українська література в загальноосвітній школі. – 2008. – №№ 6, 7-8.

Луцкіна В. П.*

ЧИТАННЯ ЯК ОСНОВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ТА ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ

У статті йде мова про задоволення та розвиток читацьких інтересів учнів, підвищення статусу книги, підтримку та пропаганду читання як основи інтелектуального та особистісного розвитку дитини.

Одна з найдвніших пам'яток слов'янської писемності, «Повість врем'яних літ», містить такі слова: «Книги – мов ріки, які наповнюють собою увесь світ; це джерело мудрості, в книгах – бездонна глибина; ми ними втішаємося в печалі, вони – узда для тіла й душі...».

«Читання – це віконце, через яке діти бачать, пізнають світ і самих себе», – таке визначення дав цьому провідному навчальному предмету видатний педагог-гуманіст В. О. Сухомлинський [1, с. 73]

Читання завжди, в усі часи і віки, займало особливе місце в інтелектуальному і духовному збагаченні молоді. Воно розширює кругозір, робить життя насиченим, яскравим.

Сучасного молодшого школяра слід навчити не просто читати, а читати книжки, учити бачити в них співрозмовника, відгукуватися на думки і вчинки героїв. Розібратися в цьому дитині і має допомогти бібліотекар.

«Люди перестають мислити, коли вони перестають читати», – слова ці сказані великим французьким мислителем Дені Дідро багато років тому [2, с. 29]. Актуальні вони і зараз, адже вирішення проблеми прищеплення інтересу дітей до читання вирішує ряд виховних, навчальних і розвивальних завдань освіти.

У наш час, час активних, ділових людей, володіння мистецтвом спілкування, мистецтвом слова, культурою усного й письмального мовлення необхідно кожній людині, незалежно від того, яким видом діяльності вона займається чи буде займатися. Людина, яка володіє навичками й уміннями компетентного читача, культурою мовлення, яка вміє правильно говорити, почуває себе впевнено в різних ситуаціях. Усе це важливо для досягнення успіху в будь-якій справі. Тому підготовка компе-

* Луцкіна В. П.

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

тентного читача – неодмінна умова виховання ерудованої, інтелектуально й духовно розвиненої особистості.

Наразі, вивчаючи читання дітей як соціальне явище, фахівці різних країн дійшли тривожних висновків – інтерес до читання падає. Численні соціологічні дослідження в Україні фіксують переміщення читання на 5-те місце після спілкування з друзями, прослуховування музики, комп'ютерних ігор та перегляду телебачення. Значно знизився соціальний статус книги.

В останні роки все менше і менше дітей відвідує бібліотеку. Причини тут можуть бути різні: це і наявність у кожного в сім'ї комп'ютера, за допомогою якого можна знайти будь-який реферат або потрібну інформацію і не звертатися за допомогою до бібліотеки; це і наявність домашніх бібліотек, але основна причина – це відсутність в достатній кількості необхідної літератури в бібліотеці. За останні роки шкільні бібліотеки майже не отримують художньої, науково-популярної, довідкової, енциклопедичної літератури. А без книжок, без повноцінного поповнення бібліотеки літературою, важко виживати шкільним бібліотекам у цей нелегкий час. Тому кожна бібліотека шукає свої шляхи поповнення новими надходженнями та залучення читачів до бібліотеки.

Сьогодні перед бібліотекарями стоїть завдання – використати багатий духовний потенціал української та світової літератури для формування уважного читача з добре розвиненими творчими, розумовими, пізнавальними здібностями, який у процесі роботи над твором, максимально наближаючись до авторського задуму, готовий до критичної, виваженої оцінки.

Читацька культура – це складова частина загальної культури особистості, комплекс знань, умінь і почуттів читача, що передбачає свідомий вибір тематики читання, його системність з метою повноцінного і глибокого сприйняття та засвоєння літературного тексту.

Серед причин, що спричинили негативну тенденцію зниження інтересу до читання, можна виділити такі чинники об'єктивного та суб'єктивного характеру, як зниження економічного та морально-культурного рівня життя нашого суспільства; засилля мас-медійної культури; захоплення сучасної молоді комп'ютерними технологіями та Інтернетом; перевантаження навчальних програм, а звідси брак в учнів вільного часу для читання; відсутність комплексної програми розвитку читацької культури особистості.

Загальна начитаність (літературна ерудиція, знання текстів прочитаних творів), фактичні знання з літератури (знання з теорії та історії літератури, літературної критики, оволодіння логікою аналізу творів) складають освітньо-змістовий аспект читацької культури.

Вибір літератури, уміння опрацювати її, інтерпретувати, усно і письмово висловлювати свої роздуми стосовно того чи іншого літературного явища вказують на наявність читацької

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

культури та її рівень в практичній діяльності, спрямованій на опанування самостійним читанням.

Здатність сприймати конкретні художні твори, оцінка цих творів на основі власних почуттів, особисті читацькі інтереси, естетичний смак загалом складають ціннісно-орієнтаційний аспект читацької культури.

У сучасному інформатизованому світі зменшується кількість часу, який діти, підлітки, юнацька аудиторія проводить з книжкою в руках. На сьогодні для того, щоб вони читали, бібліотеці необхідно докладати значно більше зусиль, ніж раніше. Надзвичайно важливим є здійснення системної підтримки читання, де важливими напрямками є:

- щорічне поповнення бібліотеки книгами вітчизняних письменників;
- проведення соціологічних досліджень щодо стану та пріоритетів читання дітей, підлітків, юнацької аудиторії та проведення різноманітних заходів з його підтримки.
- Складна ситуація з розвитком читання пов'язана, насамперед, з такими явищами, як:
 - низький рівень усвідомлення підростаючим поколінням важливості процесу читання;
 - розвиток нових моделей і напрямів застосування засобів масової інформації та способів електронної комунікації.

А це означає, що для вирішення цієї проблеми бібліотекару потрібно вивчати інтереси читачів. Це є найважливішою умовою успішної роботи бібліотеки з бібліотечного обслуговування користувачів. Завданням бібліотекаря є максимальне задоволення інформаційних потреб читачів і їх запитів. Тому потрібно слідувати за інтересами дітей: яка література є актуальною для них; які книги читаються, а які ні.

Основними завданнями шкільного бібліотекаря є:

- розробка та проведення широкої кампанії з просування читання в підлітковому середовищі; активізація читацької та творчої активності підростаючого покоління; позиціонування читання серед дітей, підлітків та юнацтва, як достойний засіб змістовного та цікавого проведення дозвілля;
- задоволення та розвиток читацьких інтересів, моделювання простору читання в бібліотеці, забезпечення їх книжковою та періодичною друкованою продукцією;
- популяризація кращих літературних творів, як класичних, так і сучасних;
- підвищення громадського інтересу до читання, формування громадської думки на підтримку читання та підвищення статусу книги.

Одним із найважливіших пріоритетних напрямків роботи бібліотеки є підтримка та пропаганда читання як основи інтелектуального та особистісного розвитку дитини.

Отже, дитяче читання – педагогічно спрямований процес залучення дітей та підлітків до літератури, метою якого є вихо-

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

вання любові до книги, уміння правильно і глибоко розуміти прочитане, що в підсумку призводить до розвитку загальної культури дитини, у тому числі і її складової, інформаційної культури.

Дитяче читання – це не тільки завдання педагогів з навчання дітей елементарних навичок читання, це не тільки завдання батьків із зацікавлення дитини якимись художніми творами, це не тільки завдання бібліотекаря показати кращі книги, справа є набагато складнішою. Читання дітей – це ключ до життя в інформаційному суспільстві.

Дитяче читання розвивається, проходячи декілька періодів:

- вік 6-7 років розглядається як «дитячий» в читацькому розвитку, коли переважають емоційне ставлення до книги, вживання в образи героїв, повільний перехід від конкретного до понятійного мислення;

- отрочий період – перехід від дитячого до підліткового (приблизно 10-11 років), для якого характерна пізнавальна активність («поглинання інформації»), перехід від емоційного сприйняття до логічного, пристрасть до подієвої сторони твору. У цей час починає відрізнятися читання дівчаток і хлопчиків;

- від 10 до 14 років – підлітковий період у дитячому читанні;

- діти 14 років (перехід від підліткового до юнацького етапу розвитку особистості). На даному етапі ці читачі втрачають деякі характеристики читання, звужується діапазон читання, поглиблюється диференціація читачів: одні читають менш, інші більш активно, розрізняються мотиви і коло читання, оцінки прочитаного. Спостерігається активне долучення до літератури для дорослих.

У цілому специфіка дитячого читання чітко виражена у дітей від 6 (і раніше) до 12 років. Саме в ці роки найбільше читається дитяча література, що визначає типологію та організаційну структуру дитячої бібліотеки.

У наш час стрімкої інформатизації ми повинні доводити до свідомості як дітей, так і батьків, думку, що читання та письмо залишаться основоположними інструментами культури у світі різноманітних засобів масової інформації. В історії розвитку людства читання завжди відігравало важливу роль. Сьогодні читання пронизує всі сфери нашого життя. Воно покладене в основу інформаційної, освітньої, пізнавальної, професійної, а також щоденної діяльності людини.

Важко уявити людину, яка б не послуговувалася читанням у повсякденному житті (читання газет, журналів, програми телепередач, розклад руху певного виду транспорту, керівництва з експлуатації будь-якого побутового приладу, кулінарних рецептів та ін.). Більшість сучасних професій передбачають читання інструкцій, факсів, угод, поштової кореспонденції, ділових паперів.

Розвиток новітніх технологій потребує набагато кращого

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

вміння читати ніж раніше. Це пов'язано з тим, що в останні десятиліття стрімко зростає обсяг інформації, яку необхідно засвоїти для успішної подальшої життєдіяльності. А це, у свою чергу, потребує збільшення темпу читання, швидкості розуміння і прийняття рішення. Тож читання стає основою освіти й самоосвіти, неперервною навичкою освіти людини протягом усього життя.

Читацька ХХІ сторіччя – якісно новий тип читача. Змінилися пізнавальні та читацькі інтереси дітей, джерела одержання інформації. Однією з основних тенденцій дитячого читання стало домінування «програмного» читання над читанням «для душі», за інтересами. Сучасні учні не прагнуть прочитати твори цілком, а читають у скороченому варіанті. Критичну літературу за програмами, позакласне читання батьки вважають не обов'язковим, не змушують улітку дітей читати, ходити до бібліотеки, бо «малю» і так страждає від перевантаженої програми. Тому ми постійно говоримо про те, що останнім часом більшість дітей читають мало, а якщо читають, то це лише твори «за програмою». Це означає, що вчителі літератури також зацікавлені в читанні дітей хоча б за програмою. Але в педагога на уроці, крім того, щоб залучати дітей до читання, існує багато інших завдань: перевірка домашнього завдання, пояснення нового матеріалу та багато інших. А от у бібліотекаря конкретне завдання – *зацікавити учня взяти і прочитати книгу*.

Навчити дитину любити книгу, сприймати її як життєдайне невичерпне джерело пізнання світу, виховувати любов до книги, прищеплювати навички бібліотечно-бібліографічної грамотності – першочергові завдання шкільного бібліотекаря. Виховання бібліографічної культури учнів – це щоденна й копітка праця. Вона буде ефективною лише за умови, коли бібліотекар сам досконало знає фонд бібліотеки, кожну її книжку, уміє її популяризувати. Роль бібліотекаря у вихованні читацьких інтересів важко переоцінити.

Література:

1. Кривцова Н. М. В. О. Сухомлинський про виховання книгою / Н. М. Кривцова // Шкільна бібліотека. – 2010. – № 8. – С. 73.
2. Яніна С. Класики педагогічної думки про роль читання книг в духовно-моральному вихованні / С. Яніна // Шкільна бібліотека. – 2001. – № 6. – С.29-31.